

обмакнут пальчик в гуашь, они оставляли свой след на листе бумаги. Для начала научили детей рисовать кончиком пальчика сверху вниз травку для зайчика, солнечные лучики, травку в аквариуме, затем божьей коровке пятнышки на крыльях чёрной краской, украшали крылья бабочки, рисовали яблоки на яблоне.

Используемые нетрадиционные техники рисования позволяют сделать работы детей более интересными и красочными, запоминающимися и приводящими к дальнейшему осмысливанию. «Рисунок для ребенка является не искусством, а речью. Рисование дает возможность выразить то, что в силу возрастных ограничений он не может выразить словами. В процессе рисования рациональное уходит на второй план, отступают запреты и ограничения. В этот момент ребенок абсолютно свободен». Эти слова психолога Ольги Новиковой как никакие другие, помогают нам реализовывать свои планы по приобщению к необыкновенному искусству.

Итак, обучение рисованию нетрадиционными способами дошкольников на занятиях в настоящее время имеет важное значение. Нетрадиционное рисование позволяет раскрыть творческий потенциал ребенка, постоянно повышать интерес к художественной деятельности, развивать психические процессы. Оно позволяет детям чувствовать себя раскованнее, смелее, непосредственнее, развивает воображение, дает полную свободу для самовыражения.

#### Литература:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» - (с изм.и доп. по состоянию на 26.06.2021г)
2. Гаврина С. и др. Развиваем руки, чтоб учиться и писать и красиво рисовать. – Ярославль, 1997.
3. Казакова Р.Г., Сайганова Т.И., Седова Е.М. и др. Рисование с детьми дошкольного возраста: нетрадиционные техники, планирование, конспекты занятий. – М.: Сфера, 2005.
4. Квач Н.В. Развитие образного мышления и графических навыков у детей 5-7 лет: Пособие для педагогических дошкольных учреждений. – М.: ВЛАДОС, 2001.
5. Субботина Л. Развитие воображения у детей.- Ярославль, 1998.
6. Программа воспитания и обучения в детском саду/Под ред. М. А. Васильевой, В. В. Гербовой, Т. С. Комаровой. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: Мозаика-Синтез, 2005. - 208 с.
7. Фатеева А.А. Рисуем без кисточки. Детский сад: день за днем. Учебное пособие. 2010 - 361с.
8. Никитина А.В. Нетрадиционные техники рисования в детском саду. Планирование, конспекты занятий. Издательство КАРО Санкт-Петербург 2008
9. Погодина С.В. Теория и методика развития детского изобразительного творчества, Москва, Издательский центр академия 2011
10. Полуянов Ю.А. Дети рисуют.-М.: Педагогика,1988.-176с.

#### **ЕРТЕ ЖАСТАН ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Жусупбекова З.Д., Алимбаева А.Э.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды

Жаңа өмірдің басталуы – жаңа тарихтың бастауы. Ал тарих әрбір баланың дамуының өте ерте даму шағындағы мүмкіндіктері мен қатерінен басталады. Бала миы оның қоршаған ортамен өзара араласқан сайын құрылады. Өмірінің алғашқы жылдары бала миында әрбір секунд сайын миллионнан астам жаңа нейрондар қалыптасып жатады. бұл сәттер өмірінде қайта қайталанбайды. Мидың ерте жастағы даму деңгейі баланың өмір бойына қажетті

қабілеттері мен білім алудағы, денсаулығындағы, мінез-құлқындағы мықтылығы мен әлсіздігінің негізгі фундаментін қалыптастырады.

Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі N 343 Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы (өзгеріс енгізілді – ҚР 26.06.2021) Заңында психологиялық, әлеуметтік, медициналық, педагогикалық тексеру мен кәсіби диагностиканың ерте жастан басталатындығы атап көрсетілген [1]. Дегенмен заң аясында қамтылғаны мен ата-аналар тарапынан ескерусіз қалатын көптеген мәселелер, бала дамуына өте қажетті кезеңде ескерусіз қаруы салдарынан қазіргі таңда елімізде білім алуда ерекше қажеттілігі бар балалар саны күн санап артуда.

ҚР Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігінің 2019 жылғы мәліметіне сүйенсек "Бүгінде Қазақстанда 680 мың мүгедек жандар тұрады, оның 87 мыңы 18 жасқа дейінгі балалар, бұл балалар халқының жалпы санының 1,5% - ын және мүгедектердің жалпы санының 12,8% - ын құрайды. Мүгедектердің жалпы құрылымы динамикасында балалар санының өсуі байқалады. Тек соңғы 7 жылда өсім 2% - ды құрады. Негізінен аурулардың үш тобы бойынша саны ең көп: 2018 жылдың қорытындысы бойынша - бұл жүйке жүйесінің аурулары, туа біткен ауытқулар және психикалық бұзылулар" болып табылады екен.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 28 мамырдағы № 326 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және тұрмыс сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспарының 2.1-тарау. Мүгедектіктің профилактикасында балалар мүгедектігі проблемасы ерекше назар аударуды талап ететіні, оның өсу үрдісінің бар екендігі атап көрсетіледі. Мәселен, 2008 жылы 18 жасқа дейінгі мүгедек балалардың үлесі мүгедектердің жалпы саны құрылымында 9,2 %-ды құраған болса, 2018 жылы 12,8 %-ға дейін немесе 3,6 пайыздық тармаққа өскен [2].

Сондықтан да біз өзіміздің мақаламызда балалардың ерте жаста даму кезеңін қарастыра отырып, ерте жаста дамыту әдістемелеріне теориялық талдау жасаймыз.

Ерте жаста балалар әдебиетінің баланың ой-өрісінің, әлеуметтік және тілдік дамуындағы, сондайақ оқу және жазу сияқты негізгі дағдыларын дамытудағы рөлінің маңыздылығы көптеген зерттеулермен расталды (мысалы, Бехер мен Вольфганс, 1977; Браун, 1996; Пеллегрини, 1980; Пеллегрини мен Галда, 1992). Даму психологиясының басты мәселесі-балалар кітаптарымен байланысты қандай іс-шаралар баланың дамуына қалай әсер ететінін анықтаған. Осы жерде балаларға неше жасынан бастап кітап оқуымыз қажет деген маңызды сұраққа жауап іздестіреміз [3].

Балалар кітаптарына және балалардың сөйлеу тілінің дамуына деген қызығушылығын ғалымдар екі ғылыми пәнге бөледі, атап айтқанда. психология және лингвистика. Зерттеу төрт жастан алты жасқа дейінгі балалардың, ұлдар мен қыздардың тілдік құзыреттілігін дамытуға мектепке дейінгі мекемелердегі жеке балалар кітаптарын жүйелі және тұрақты оқудың әсерін зерттейді. Зерттеу қорытындысы негізінде балаларға ерте жаста кітап оқи білу, кітапқа деген қызығушылығын психологиямен тіеклей байланыстыра отырып, болашақта балалардың сөйлеу тілінің дамуы мен сөздік қорының жүйелілігімен байланыстырады. Осы кезекте жалпы ерте жаста дамыту мен балаларды ерте дамыту әдістерінің негізгі артықшылықтары мен кемшіліктерін қарастырып өткеніміз жөн болар. Себебі қазіргі уақытта балаларына кем дегенде жөргектен бірдеңе үйрету өте сәнді болды. Сондықтан көптеген ірі қалаларда балаларды дамытудың әртүрлі орталықтары пайда болғандығы таңқаларлық емес, өйткені сұраныс бар жерде әрқашан ұсыныс болады. Мұндай мекемелерде балалармен 6 айдан бастап айналыса алады, бастысы — сізге ұнайтын бағдарлама мен дамытатын мекемені таңдау қажет. Осындай ерте дамыту мекемелерінің әдістемелік негіздерін талдап өтер болсақ, қазіргі таңда жиі қолданылып жүрген Мария Монтессори әдістемесі.

Мария Монтессори әдістемесі бұл балаларды ерте дамытудың ең танымал әдістерінің бірі. Монтессори бойынша сабақтар күрделі емес дене жаттығуларын, оның ішінде ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығуларды; сөйлеу тілін дамытуға бағытталған

жаттығуларды; сондай-ақ дәстүрлі мүсіндеуді, құрастыруды; сурет салуды және жапсыруды; көптеген дамытушы ойындарды; ән айтуды және би билеуді қамтиды.

Жақында бұл балаларды ерте дамытудың ең танымал әдістерінің бірі. Монтессори бойынша сабақтар күрделі емес дене жаттығуларын, оның ішінде ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығуларды; сөйлеуді дамытуға бағытталған жаттығуларды; сондай-ақ дәстүрлі мүсіндеуді, құрастыруды; сурет салуды және жапсыруды; көптеген дамытушы ойындарды; ән айтуды және би билеуді қамтиды.

Осы әдіс бойынша сабақ кезінде мұғалімдер кеңістікті дұрыс ұйымдастырып, баланы құрылымы әртүрлі ойыншықтар мен материалдармен қамтамасыз ете отырып, жан-жақты дамыту жұмыстарын жүйелі түрде ұйымдастырады. Сонымен қатар, жүйелі жұмыспен қатар балаға таңдау еркіндігі беріледі: заттардың көптігінен ол өзі ойнағысы келетін нәрсені және үйренгісі келетін затты таңдайды, сондықтан ол өздігінен дамиды — мұғалім балаға тапсырмалар жүктемейді, ол балаға тек көмектеседі және аздап бағыт береді. Классикалық Монтессори жүйесі 2,5-3 жастан асқан балалармен сабақ өткізуді қамтиды. Бірақ бүгінгі күні Монтессори топтары 3 жасқа дейінгі балалармен сабақ өткізу үшін құрылуда және де ол өз кезегінде нәтижесін беруде.

Келесі кезекте Монтессори әдістемесін қарастыра өз көзқарасымызды ұсына отырып, Монтессори әдістемесінің артықшылықтары мен ерекшеліктеріне тоқталып өтер болсақ, осы әдістеме бойынша оқитын балалар байқағыш, жұмыстарына мұқият әрі тиянақты болумен қатар дербес және тәртіпті болуға баулиды. Бұл әрине баланың жеке сыни ойлай алу қабілеттерін дамытады.

Сабақтарда балалардың ұсақ моторикасын дамыту жұмыстарына басымдық беріледі. Бұл өз кезегінде балаларға жазуды үйрету кезінде көп көмектеседі. Логикалық бірізділікті сақтау техникасы мен моторика және сыни талдай алу қабілеттерге жауап беретін мидың сол жақ жарты шарын керемет дамытады. Дегенмен кез келген жағдайға оның ішінде бала дамуына қатысты әдістемелерге екі жақты қарай отырып, салыстырламы түрде болуы мүмкін кемшіліктерін де қарастыруымыз керек.

Шығармашылық қабілеттерге жауап беретін оң жарты шарда Монтессори әдісі мүлдем дамымайды немесе оның дамуына аз уақыт бөлінеді. Яғни, бұл әдіс барлық балаларға жарай бермейді: өте белсенді балалар сабақта өздерін ыңғайсыз сезініп, ал тұйық балалар одан сайын тұйықталып, өз мүмкіндіктерін шыңдамай қалуы мүмкін, ал шығармашылық балалар бұл жұмыс барысын ұнатпайтын жағдайлар кездеседі.

Монтессори әдістемесі бойынша сабақтарда балалардың физикалық дамуына, сондай-ақ бір-бірімен қарым-қатынас дағдыларын дамытуға аз көңіл бөлінеді: ұжымдық ойынның орнына балалардың жеке жұмысына артықшылық беріледі. Бұл дегеніміз, әр баланың жеке ерекшелігі ескеріліп, жеке қабілеттері дамыту жұмыстары жүргізіледі.

Келесі Николай Зайцевтің әдістемесін қарастыратын болсақ, мұнда балаларды дамыту орталықтарын құрушылар арасында өте танымал әдістердің бірі болып есептеледі. Оны Санкт-Петербург мұғалім Николай Зайцев жасаған. Оның оқыту жүйесінің негізі — сөйлеу тілін адамның ең жоғарғы психикалық қабілеті ретінде ала отырып, дауыссыз және дауысты дыбыстардан немесе қатты немесе жұмсақ белгісі бар дауыссыз дыбыстардан және бір әріптен тұратын қойма деген идея. Қояндардың бұл қоймаларын текшелерінің шетіне жазды. Сонымен, балаларды оқуға үйретудің негізгі қағидасы — буындар арқылы, ал санау — сандық қатарлардың көмегімен жүзеге асырылды.

Айта кету керек жәйт, Зайцев текшелері бойынша жаттығу жұмыстары ойын барысында өтеді, балалар буындарды айтады, оларды алақанына шапалақтайды, секіреді және жүгіреді. Сол сияқты, ойын арқылы балалар математикамен танысады. Зайцев бұл үшін арнайы кестелер жасап, оған сәйкес балалар арифметикалық амалдарды да орындайды.

Бұл әдіс бойынша 2-3 жастан бастап мектеп жасына дейін оқуға болады. Сабақтар топтық және жеке болуы мүмкін. Ал артықшылықтары мен кемшіліктеріне тоқталып өтер болсақ, бұл әдіс балаларға оқу мен есептеуді тез үйренуге көмектеседі. Балалар визуалды

есте сақтау қабілеті мен есте сақтау қабілетін жақсы дамытады. Сабақтарда балалардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға басымдық беріледі.

Бірақ, Зайцев әдістемесінде балаларды жазуға дайындау үшін қажет қолдың ұсақ моторикасын үйретуге тиісті назар аудармайды. Жақсы оқитын балалар сабақтардың арасында өзін-өзі бағалау дамиды және олар бәрін біледі деген сезім пайда болады [5].

Қорытындылай келе, әрбір ата-ана баласының бақытты болғанын қалайтыны сөзсіз. Бірақ бақытты болу деген үйірмеден үйірмеге, курстар мен күнделікегі бағамен бағаланбауы қажет. Баланың зияткерлік дамуына басымдық бере отырып, жалпы даму ерекшеліктері ескерілмей қалмауы маңызды. Заман талабына сай сұранысқа ұсыныс дегендей «Балаңызды ерте жастан дамытамыз» деген орталықтар өте көп. Бірақ Біз ата-ана ретінде баланың жеке бас ерекшеліктеріне сай, бала дамуының балансын сақтайтын сенімді орта таңдай алуымыз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі N 343 Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы (өзгеріс енгізілді – ҚР 26.06.2021 ) Заңы.

2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 28 мамырдағы № 326 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және тұрмыс сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспары.

3. Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы Заңында (01.01.2021 г.). <https://online.zakon.kz/> (қарастырылған күні 12.12.2021).

4. Ерте жастағы балалардың әлеуметтік дағдылары мен өзін-өзі үйрету дағдыларын қалыптастыру деңгейін анықтау бойынша педагогтерге арналған әдістемелік ұсынымдар - Нұр - Сұлтан, 2019.- 39 б.

5. Early childhood development | UNICEF

## **БІЛІМ АЛУДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ**

Жусупбекова З.Д., Шардан А.Қ.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды

Қазіргі заман талабына сай білім беру-бұл қоғам мүшелерінің адамгершілік, интеллектуалдық, мәдени дамуының жоғары деңгейлік және кәсіби біліктілігін қамтамасыз етуге бағытталған тәрбие беру мен оқытудың үздіксіз үрдісі екендігі белгілі.

Осы орайда балалардың танымдық қабілетін дамыту, білім сапасын арттырумен қатар ақыл-ой шығармашылық белсенділіктерін жетілдіру үшін, тиімді әдіс - тәсілдерін іздестіріп қолдандық.

Мектеп жасына дейінгі балалардың алғашқы математикалық түсініктерін қалыптастыру. «Балабақшада оқыту мен тәрбиелеу бағдарламасы» бойынша жүргізіледі. Балабақшадағы бүлдіршіндерге таным іс-әрекеті сәбилердің екінші тобынан басталып, геометриялық қалыптар (пішіні, түсі, көлемі) ойын арқылы таныстырылса, естияр, ересек және мектепке даярлық топтарында осы қалыптардың құрылымын, санның белгілерін таныстырумен бірге санай білуге үйретіледі.

Логикалық ойлауды дамыту туралы сөз етпес бұрын логика туралы қысқаша айтып өту керек. Логика (грек тілінен алынған *logike*-сөз, ой, ойлау, ақыл-ой) – ойлаудың заңдылықтары мен түрлері туралы ғылым. Логикалық тұжырым теориясын ең алғаш грек философы Аристотель негізін қалаған. Ол-танымды ойлауды,оның құрылымы мен құрылысы және жүйесі тұрғысынан құрастыратын формальды логиканың негізін қалаушы.